

Pirkt ar prātu UN ŠĶIROT

Inguna Spulenece

Visā pasaulē aktuāls ir jautājums, kā samazināt to atkritumu daudzumu, kas noguldāmi poligonos. Gan Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), gan atkritumu apsaimniekotāji un iedzīvotāji uzsver, ka tas iespējams, pārdomāti ražojot, tirgojot un pērkot dažādas preces, kā arī šķirotot atkritumus. Formula ir vienkārša: jo mazāk to būs mūsu konteineros, jo mazāk arī pasaules okeānos.

Ražotājs, tirgotājs, patērētājs

VARAM valsts sekretāra vietniece vides aizsardzības jautājumos Alda Ozola uzskata, ka šī ir nesaraucama ķēdīte, lai mazinātu atkritumu daudzumu. "Ražotājiem ir noteiktas prasības, kādam produktam jābūt. Ir svarīgi, lai tad, kad, piemēram, putekļu sūcējs vai mobilais telefons kļūst nederīgs, ierīci var sadalīt pa sastāvdaļām, pārstrādāt un ražot kaut ko citu. Eiropas Savienībā tiek apspriestas ekodizaina prasības, ka precei jābūt pārstrādājamai tā, lai pārstrādes laikā vidē nenonāktu kaitīgas vielas.

Būtisks ir preces iepakojums. Pārveidājamo iepakojumu – kartona kastes, koka paletes – var labi izmantot atkārtoti vai pārstrādāt. Lielāka problēma ir ar pašu precī, piemēram, plēvē pa vienam iepakotiem gurķiem, augļiem un ogām, kur iepakojums veido lielāku svaru nekā prece. Tirgotāja atbildība ir mudināt pircēju padomāt, vai plastmasas maisiņš tiešām ir vajadzīgs, lai tajā ieliktu banānu ķekaru," A. Ozola atgādina, ka ES, arī Latvijā, pieņemti likumu grozījumi, kas drīzumā aizliedz plastmasas maisiņus izplatīt bez maksas. "Ir lietas, ko var izdarīt ar izglītošanas kampaņām, bet ir brīdis, kad jāķeras pie aizliedzošiem instrumentiem, pasakot, nē, šo mēs nelietosim, lai nerastos nopietnas vides problēmas."

Svarīgi – šķirot

Speciāliste uzsver, ka svarīga atkritumu samazināšanā ir to šķirošana katrā mājāsaimniecībā, īpaši – bioloģisko atkritumu nodalīšana no citu veidu iepakojuma: "Ja iepakojums ir sasmērēts ar pustošiem produktiem, to pārstrādāt ir grūtāk un dārgāk." Valdība ir apstiprinājusi, ka no 2021. gada atkritumu savākšanas punktos obligāti būs jāatrodas atsevišķam konteineram bioloģiski noārdāmajiem atkritumiem. Jau tagad atsevišķi jābūt konteineriem stiklam, kartonam, plastmasai.

Atkritumu apsaimniekotāji novados atzīst, ka daudzu šķirojamo atkritumu frakciju atdalīšana nav rentabla, atkritumu šķirošana izmaksā dārgi, jo, piemēram, kon-

ANTRAS GRĪNBERGAS FOTO

"Kuldīgas komunālo pakalpojumu" atkritumu šķirošanas laukumā uzbūvēta līnija, kas atvieglo strādnieku darbu un ļauj atkritumus ātrāk sadalīt pa frakcijām.

UZZIŅAI

- 27 1,5 l PET pudeles pēc pārstrādes nodrošina tekstilšķiedru vienam polārajam džemperim.
- 2015. gadā Eiropā savāca un pārstrādāja 1,8 miljonus tonnu PET pudeļu. Tie bija tikai 59% no visām plastmasas pudelēm tirgū.
- Viena atkārtoti lietojama ūdens pudele aizvieto vidēji 73 pudeles, ko Eiropā katru gadu patērē viens cilvēks.
- 690 dzīvnieku sugas ir apdraudētas plastmasas piesārņojuma dēļ.
- Plastmasas pudeles katru gadu ir jūras atkritumu topa desmitniekā.

Avots: organizācija "Zaļā brīvība"

teiners ar tukšām piena pakām piepildās ilgā laikā, bet, aizvedot nodot, par to tiek saņemta niecīga samaksa. A. Ozola: "Ražotājam, kas laiž produkciju aprītē, ar likumu noteikts pienākums nodrošināt, ka tiek savākti un pārstrādāti 60 – 70 procenti iepakojuma. Sašķirotā materiāla tirgus gan ir globāls. Latvijā PET pudeles, arī citus plastmasas veidus pārstrādā, bet skārdenes un kartons nonāk Lietuvā, Polijā, Vācijā. ES valstīs mēģina uzlikt dažādus nosacījumus, lai otrreizējās izejvielas tiešām tiek izmantotas preču ražošanā. Piemēram, Nīderlandē ir "Philips" rūpnīca, kurā ražo putekļu sūcējus no otrreiz pārstrādātas plastmasas."

Tas ir bizness

Jautāta, vai nelieliem uzņēmumiem, kas apsaimnieko atkritumus, ir paredzēts valsts atbalsts, A. Ozola atzīst: "Gada sākumā apsaimniekotājiem bija iespēja piedalīties konkursā uz valsts līdzfinansējumu, lai izveidotu dalītās vākšanas punktus. Latvijā ir prasība, ka uz katrām 600 – 700 iedzīvotājiem jābūt vismaz vienam dalītās vākšanas punktam. Atsaucība nebija pārāk liela. Konteineri gan nav tas dārgākais. Procesā ir konkursi, kuru mērķis ir attīstīt pārstrādi. Komu-

nālajam uzņēmumam būtu jāpārskata tarifi, atceroties pieeju: kas nešķiro, tas maksā vairāk.

Noglabāt poligonā atkritumus kļūst aizvien dārgāk. Šobrīd likme par tonnu ir 25 eiro, pirms diviem gadiem tā bija uz pusi zemāka, bet 2020. gadā būs 50 eiro par tonnu. Ja ir dārgi apglabāt, tad kļūst interesanti kvalitatīvi sašķirot, lai dārgāk pārdotu, jo atkritumi ir bizness. Pašvaldībai un valstij ir pienākums tehniski radīt iespēju iedzīvotājiem atkritumus šķirot, bet iedzīvotājiem jābūt saprotošiem un cītīgi jāšķiro. Vācijā divas paaudzes izaugušas ar šo apziņu, viņi dzīvi citādāk iedomāties vairs nespēj."

Gan par maksu, gan bez tās

Arī Kuldīgas novadā atkritumu šķirošana tiek popularizēta jau gadus desmit. Ar šķirojamiem konteineriem apgādātas privātmājas, kuru īpašnieki izteikuši interesi, pieejami atkritumu šķirošanas laukumi. Sākumā šķirotot atkritumu konteinerus izveda bez maksas, bet tas atkritumu apsaimniekotājam nesa zaudējumus. Šogad par šķirotot atkritumu izvešanu iedzīvotājiem ir jāmaksā, bet cena ir zemāka nekā par sadzīves atkritumu konteineru. Tomēr daļu no privātmāju īpašniekiem tas pa-

udinājās no šķirošanas atteikties. Uzņēmums "Kuldīgas komunālie pakalpojumi" (KKP) finansiālu apsvērumu dēļ vairs nebrauc pēc šķirotot atkritumu konteineriem uz lauku sētām, tādējādi izraisot iedzīvotāju neapmierinātību. Tomēr vēl aizvien šķirotos atkritumus bez maksas var nodot dalītās savākšanas punktos, kas atrodas gan pilsētā, gan pagastu centros. KKP Tehniskās bāzes un atkritumu apsaimniekošanas daļas vadītājs Kaspars Poriķis sola, ka drīz arī privātmāju iedzīvotājiem tiks piedāvāti atsevišķi konteineri stiklam. "Paši esam uztaisījuši šķirotot atkritumu līniju, pieņēmām darbā mehāniķi. Tas atvieglo darbu šķirotājām, ļauj smalkāk sadalīt atkritumus pa frakcijām," uzsver K. Poriķis.

Ar mīlo mugursomu

Pagaidām Latvijā vizuāli vēl neredzam atkritumu kalnus jūrā, bet analīzes rāda, ka mikroplastmasas gabaliņi ūdenī ir. Tos apēd zivis, tie nokļūst barības ķēdē, un mūsu izmestie atkritumi atgriežas mūsu organismā. "Radīto atkritumu daudzums visā Eiropā pieaug. Latvija vēl atrodas šī saraksta beigās. Gadā uz iedzīvotāju radām ap 400 kilogramu atkritumu. Sabiedrības attieksme mainās, atvērti vairāki "zero waste" veikali, kuros iepērkas, ņemot līdzi savu burciņu, pārtikas kastīti. Izpratne par vides jautājumiem aug," atzīst A. Ozola.

Arī kuldīdznieki Anna Klīvere un Dāvis Līcītis ar bērniem Paulu un Teodoru atkritumus šķiro. Anna atzīst, ka atkritumu samazināšanas jautājums viņai šķiet ļoti svarīgs: "Man fizioloģiski nepatīk tā sajūta, ka miskastē samests viss kopā. Es redzu, cik ļoti daudz atkritumu rodas mūsu ģimenē. Tas, ka veikalā katrs ma-

zākais nieciņš ir iepakots, notiek diezgan nesen, bet vidē jau tagad efekts ir graujošs, tādēļ atkritumi ir jāšķiro. Bērniem šķirošana patīk, viņi to uztver kā spēli – labprāt placina tukšās pudeles. Mums ir dārziņš, bioloģiskos atkritumus kompostēju, pārējos šķirotos lieku vienā konteinerā, kaut vajadzētu dalīt smalkāk. Papīru, kas nav laminēts un glancēts, sadedzinām krāsnī. Esmu gājusi uz veikaliem, kur tas iespējams, pēc piena, krējuma, biežpiena ar savu stikla taru. Uz veikalu parasti dodos ar savu mīlo mugursomu – tas ir ērti, un nav jāņem kārtējais plastmasas iepakojums maisiņš. Ja somu nepaņemu, tad noteikti iepirkumus lieku papīra maisā, ko pēc tam izmantoju virtuvē, lai liktu šķirotos atkritumus. Pērkot augļus, nekad tos nelieku maisiņā. Pat ja tie ir pieci apelsīni, salieku uz slīdīgās letes, un kasiere nosver," uzskaita Anna. Bet viņas draudzene, piemēram, šovasar Ventmalā salasījusi niedres, izbalinājusi tās citrona sulā, un tagad bērniem ballītes ir ekoloģiski salmiņi. Vēl no polietilēna maisiņiem var izvairīties, sašujot tādus no smalka tilla. Tie neko nesver un lietojami vairākkārt. Savukārt pārtikas plēvi var aizstāt ar audumu, kas noklāts ar bišu vasku. "Tie, kam tīra vide rūp, to visu uzskata par pašsaprotamu. Tas ir tāpat kā ar piesprādzēšanas mašīnā, bērnu autosēdekliem un riteņbraucēju ķiverēm," pārliecināta Anna.

Materiāls tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu